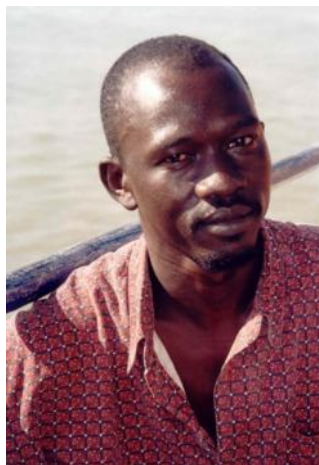

ABDO

VLUCHTELING UIT HET NUBA GEBERGTE

door

HANNIE HALMA

Nijmegen, november 2003

VLUCHT UIT DE NUBA BERGEN

Tegen hun wil werd de Nuba bevolking betrokken bij militaire conflicten in Zuid Kordofan. In 1985 voerden een eenheid van de Sudan People's Liberation Army een aanval uit tegen het regeringsleger in het Nuba-gebied, een actie die niets met de Nuba bevolking te maken had. Arabieren trokken plunderend en moordend rond, verkrachtten vrouwen, verkochten kinderen als slaaf, en lieten dorpen in vlammen opgaan. In de steeds weerkerende bommenregens vonden duizenden mensen de dood, en hele gebieden werden verwoest zodat er nauwelijks bouwland overbleef en er geen water was om de akkers te bevoeien. Honderdduizenden Nuba vluchtten weg, maar dragen nog steeds de sporen van alle wreedheden.. Op dit moment zijn er vredesonderhandelingen gaande, gloort er enige hoop op een betere toekomst. Of de Nuba bevolking in staat zal zijn dorpen op te bouwen, landbouwgronden vruchtbaar te maken om zo een economisch bestaan te kunnen opbouwen, is onzeker. Dit zal mede afhangen van steun uit rijke landen...

Vanaf het eerste moment dat ik de man zie uitkijken over de ijzeren reling, ben ik geboeid en benieuwd naar zijn afkomst. Na een groet, een paar stappen naar de smalle gangboord en opnieuw een begroeting, raken we aan de praat. Net zoals de meeste mensen vindt Abdo het vreemd dat ik in mijn eentje naar Soedan reis en vraagt na enige aarzeling naar de reden van mijn reis.

'Nubiërs uit faraotijden, en mijn vrienden uit het Zuiden van Egypte zijn bijzonder, ze vormen de leidraad van mijn kinderboeken,' vertel ik hem. 'Vrienden die bij het eerste cataract in Egypte wonen hebben me over hun eeuwenoude tradities verteld en Isbe, de oedspeler en zanger uit Garb Sehel heeft het lied van de 'Grote Verhuizing' voor me gezongen. Het lied waarin alle ellende die de Hoge Dam veroorzaakt, samenkomt; een intrigerend verhaal dat vraagt naar meer kennis en een beter inzicht in historische achtergronden. Het vorig jaar heb ik in Wadi Halfa twee Nubiërs ontmoet die me de komende weken meenemen op een tocht langs oude, faraonische plaatsen. Ze laten me kennismaken met hun vrienden die in kleine dorpen langs de Nijl wonen en zullen me gedurende onze tocht meer zal vertellen over de achtergronden van het 'Land van Goud.'

Abdo luistert aandachtig als ik verder ga en mijn plannen voor het volgend jaar ontvouw, want het zal niet bij deze ene tocht door Soedan blijven. Kleurrijke Nubiërs en oorspronkelijke huizen, de oude hoofdstad Dongola waar eens koningen regeerden, de piramides van Meroë en andere plaatsen waar oudheden te vinden zijn, boeien me mateloos. Maar dat niet alleen. Uiteindelijk wil ik naar de Nuba bergen, naar het land van de oorspronkelijke Nubiërs...'

Het is een schot in de roos. Zoals ik om de een of andere raadselachtige reden verwachtte, is Abdo afkomstig uit het Nuba gebergte.

'Ik ben dertig jaar,' vertelt hij met zachte stem, 'en jaren geleden zijn we de gruwelen van de oorlog ontvlucht. Arabieren deden op onverwachte momenten invallen, verbrandden hutten en er gebeurde afschuwelijke dingen...'

Hij zwijgt lang en mompelt dan, 'dag en nacht bang zijn voor overvallers, je moeder en zussen proberen onzichtbaar te maken en uiteindelijk vluchten uit het dorp waar je geboren bent...' Emotioneel draait hij zijn hoofd weg.

Stil staren we voor ons uit over het weidse Nasser meer. Er is niet veel te zien en een gesprek over koetjes en kalfjes is onmogelijk na zijn aangrijpende verhaal. We spreken af elkaar morgenochtend hier te treffen. Dat geeft hem de tijd om rustig na te denken, te bepalen wat hij wél wil vertellen en wat er nooit over zijn lippen kan komen.

Het duurt lang voordat ik in slaap val. Wat voor een vreselijke dingen zijn daar in de Nuba bergen gebeurd? Stammenoorlogen kwamen vroeger nogal eens voor, maar na zo'n periode van bloedige gevechten werd toch ook weer vrede gesloten. Vreemde indringers hebben kennelijk wrede daden begaan waarvoor geen woorden zijn, en zijn daar nog steeds mee bezig...

's Morgens is Abdo niet te vinden. Pas na lang zoeken tref ik hem slapend aan, in elkaar gerold op een van de ijzeren banken op het benedendek. Pas uren later wordt hij wakker en beklimmen we de smalle, ijzeren trappen die naar het bovendek leiden. Zoeken er een plek tussen de opgestapelde vracht waar we door niemand gestoord worden.

Hier durft hij over zijn jeugd te vertellen, over zijn leven in een klein dorp dat eens beschutting bood en veiligheid, totdat de Arabieren kwamen...

'Eens vormden we een hecht en gelukkig gezin, mijn vader Ramadan Kuku, moeder Halīma, en mijn drie broers en zeven zusjes. Vader was boer, hij had landbouwgrond en bezat een uitgebreide veestapel van vijftien

koeien, zeventien geiten en vijftien schapen. Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat was hij bezig. Ook mijn moeder werkte hard, ze maakte kaas, hielp mee op het land en spon onze schapenwol waar warme dekens van gemaakt werden. Overdag sloeg de hitte ongenadig toe en 's nachts was het ijzig...'

Onbekenden luisteren mee! Onthutst breekt hij zijn verhaal af en staat op. We drementelen naar de reling en kijken er zwijgend naar de vissen die door een van de koks restanten voedsel toegeworpen krijgen. Dan verplaatsen we ons onopvallend naar een ander deel van het schip en schuilen er onder een van de reddingsboten.

Even later spreidt hij zijn armen breed uit om de omvang van hun erf en de hutten aan te geven. Binnen een enorm omheind vierkant woonden zijn vader, moeder, broer en schoonzus elk in een aparte hut. Het deel van zijn ouders bestond uit een vierkantig afgescheiden stuk, waarin de hut van vader en die van zijn moeder elk in een van de hoeken stond. Iets verderop was een derde hut gebouwd die als keuken diende. Achter deze omheining, maar binnen het grote geheel, woonde zijn oudste broer met zijn vrouw. Ook zij hadden er ieder een eigen hut en een aparte keuken. Stevige bouwsels van palmboomhouten planken, met ronde daken van gevlochten palmblad die zelfs bij een harde regenbuit geen water doorlieten. Hijzelf woonde toen nog bij zijn moeder, net als zijn jongere zusjes; op de berg Nine vlakbij het dorp Heiban in Zuid Kordofan.

'Pas rond je veertiende en soms zelfs later, verhuist een jongen naar de hut van zijn vader,' vertelt Abdo, 'een meisje blijft bij haar moeder totdat ze trouwt en naar het dorp van haar echtgenoot trekt. Nee,' schudt hij verontwaardigd zijn hoofd, 'bij ons trouwen geen veertienjarigen, dat is veel te jong! Een meisje moet minstens zestien zijn.'

'Waarom zouden Nuba mannen goud nodig hebben,' vraagt hij nieuwsgierig als ik hem vertel van de gouden sierraden die vaak de bruidsschat vormen. 'Wij bebouwen onze akkers en leven van de opbrengsten van ons vee. Daarom brengt een man twintig koeien als bruidsschat mee voor het meisje waarmee hij zijn leven wil delen. Twintig jaar geleden had een zo'n dier een waarde van vijftien Egyptische ponden, nu zal dat ongeveer vijfhonderd zijn. Een enorm bedrag dat niet meer is op te brengen door jonge boeren.'

Twee van zijn zussen zijn getrouwd met jongens die zijn ouders al veel eerder voor hen hadden uitgezocht, op kleuterleeftijd. Ze behoren tot een andere clan en wonen in een dorp dat veel verderop in de bergen ligt. De ene zus woont met haar echtgenoot bij zijn ouders op het erf, de andere man heeft vlakbij zijn ouderlijk erf grond vrij gemaakt om er hun eigen hutten te bouwen.

'Bij het eerste cataract werd vroeger zeven dagen lang feest gevierd als er een jong stel trouwde,' vertel ik hem. 'Elke avond had een speciale betekenis, zo was er een avond dat er

gebraden duifjes werden gegeten, een andere avond werd er gedanst op oude Nubische muziek...'

'Toen mijn oudste zus trouwde, vierden we een hele maand feest,' lacht Abdo. Van heinde en ver kwamen familieleden naar ons dorp en alle dorpelingen deelden in onze feestvreugde. Iedereen had eten gekookt en nam dat mee naar het huis van mijn moeder. Mijn zusjes hielpen haar met onze lievelingsgerechten en ze bakten enorme stapels brood, *assīda*, op zo'n ronde pan, een *kādda*...'

Er schuift iemand bij ons aan, hij blijkt een Nuba man van een andere clan te zijn. Een clan die net als die van Abdo bestaat uit ongeveer duizend mensen. Hij luistert, laat zijn handen op een onzichtbare drum spelen en knikt bevestigend als Abdo verder gaat.

'Alle mannen willen muziek maken, klanken uit een drum toveren of melodieën aan een snaarinstrument ontlokken als er een feest te vieren is,' vertelt hij. Samen bekijken de mannen mijn tekening van de *oed* en op hun aanwijzingen trek ik de lijnen net wat anders.

'Onze *rababa* lijkt hierop,' vertelt de bezoeker enthousiast. Hij heeft een ronde klankkast met een cirkelvormig gat dat omspannen is met een stuk leer. Het aantal snaren dat een man op zijn instrument spant verschilt nogal eens, de een gebruikt er vier, een ander vindt drie snaren voldoende.'

Bij de twee mannen zet zich een derde neer en alledrie zijn ze het volkomen met elkaar eens: Nuba vrouwen zijn mooi! Ze dragen vrolijke, gekleurde kleding en laten vrijelijk hun donkere haren zien, onbedekt en volgens aloude patronen schitterend ingevlochten. Een brede glimlach trekt over Abdo's donkere gezicht als hij zegt dat de mannen uit het Nuba gebergte trots zijn op hun vrouwen die alleen als ze naar de grote stad gaan een hoofdsluijer dragen. Want het is beter dat hun schoonheid ongezien blijft voor Arabieren, voor dat soort karakterloze mannen...

Gezamenlijk halen ze herinneringen op aan de bergen waar ze woonden. Aan alle rituelen die er gebruikelijk zijn bij geboorte en dood.

'In het Nuba gebergte klinken geen heldere *zaghrouda*'s door de lucht als er een klein meisje geboren wordt, háár geboorte is niet bijzonder. Natuurlijk is dat anders als er een jongen wordt geboren,' lachen ze, 'dan verzamelen vrouwen zich bij het geboortehuis, slingeren feestelijke *zaghrouda*'s de blauwe lucht in en wordt er uitbundig feest gevierd.' De drie jonge mannen vinden het volkomen logisch dat je niet rouwt als er een oude man sterft, er geen huilbuien en snerpende *zaghrouda*'s van familieleden klinken. Waarom zou je verdriet tonen als daar geen enkele reden voor is?

Iedereen is blij, danst en viert feest omdat de oude man een goed, lang leven heeft gehad. Zijn vrouw, in een enkel geval meerdere vrouwen, heeft hem schitterende kinderen nagelaten die hún kinderen weer over zijn leven zullen vertellen. Zijn landbouwgrond levert vruchtbare gewassen en hij zag zijn veestapel langzaam maar zeker groeien waardoor zijn welstand toenam.

Alleen als er een jonge man of vrouw sterft door een ongeval, ziekte of een te zware bevalling, verzamelen de vrouwen zich om in dramatische huilbuien uit te barsten en weerklinken hun *zaghrouda*'s keer op keer. Diezelfde dag nog wordt de overledene in witte doeken gerold en, met het hoofd naar Mekka gericht, in de aarde begraven; ondanks het feit dat ze nog steeds overtuigde Christenen zijn...

We halen beneden een glas thee, en nadat we een nieuwe schuilplaats hebben gezocht vertelt Abdo over hun vlucht uit het Nuba gebergte waardoor ze ontkwamen aan rebellerende Arabieren die vrouwen verkrachtten, kinderen verkochten als slaaf of bijslaap, moordend en plunderend rondtrokken en dorpen in vlammen lieten opgaan. In de steeds weerkerende bommenregens vonden duizenden mensen de dood, en hele gebieden werden verwoest zodat er nauwelijks bouwland overbleef en er geen water was om de akkers te bevoeien. Er heerste

armoede en honger, zieken waren ten dode opgeschreven omdat Christelijke organisaties het niet langer aandurfd en om medicijnen naar de bergen te brengen.

Nu, na twintig jaar oorlog, worden de meeste dorpen alleen bewoond door ouderen. Bejaarde mannen en vrouwen die vaak geen weet hebben of hun kinderen nog in leven zijn en waar zij verblijven. Jong en oud wacht al jarenlang op vrede, zodat familiebanden hersteld kunnen worden en dorpen in hun oude glorie zullen herrijzen. De burgemeester, *māk* genaamd, zijn officiële taken weer op zich kan nemen, landbouwgronden eindelijk omgeploegd worden en vruchtbare oogsten leveren, en veestapels tot hun vroegere grootte uitgroeien. Er weer feesten te vieren zijn in een dorp waarvan de kinderen zonder angst naar school gaan en er gezamenlijk een toekomst opbouwen...

‘Het lijkt veiliger te worden,’ zegt Abdo. ‘Er wordt gewerkt aan een overeenkomst waardoor de vrede in het Nuba gebergte eindelijk werkelijkheid zal worden. In een periode van vijf jaar zullen de rechten van de bevolking worden uitgebouwd, en zullen we bekwaamheden opbouwen zodat we ons gebied zelfstandig kunnen besturen.

De eerste jaren in Khartoem waren armoedig,’ vertelt hij. ‘Later, toen mijn vader werk vond als bediende bij een regiment officieren, kon hij een fatsoenlijk huis huren; was er genoeg te eten en mocht mijn moeder op de markt kleurige stoffen uitzoeken voor nieuwe kleding.

Abdo heeft de middelbare school gevolgd en met een diploma afgesloten. Het geld dat hij en zijn broers verdienden, hebben ze bij elkaar gelegd om hun oudste broer aan de universiteit te laten studeren. Na jarenlange omzwervingen heeft hij een baan gevonden in Griekenland, waar hij via Saoedi-Arabië en Libanon is terechtgekomen. Een andere broer is naar Caïro getrokken om een afgezant van de Verenigde Naties op te zoeken. Hij vertelde hem over de gruwelijke oorlogsjaren en de vele onzekerheden die zijn familie na hun vlucht ondervond. Hij wacht op het volgende gesprek, dat wel werd toegezegd maar tot nu toe is uitgebleven. Ondertussen zoekt hij naar werk, een baan die ook daar niet te vinden is...’

Abdo zucht diep. Als hij straks in Khartoem terugkeert kan hij zijn moeder alleen vertellen dat zijn broer leeft en op zoek is naar werk. Niet meer, niet minder. Zelfs de Verenigde Naties lijken zich niet betrokken te voelen bij een donker volk uit de Nuba bergen. De hoop dat er hulp aan de mensen van zijn stam geboden wordt vervliegt met het verstrijken der weken...

De toekomst ziet er somber uit. Doordat zijn vader acht jaar geleden is overleden, is er geen enkele kans dat er ooit genoeg geld zal zijn om zijn opleiding tot onderwijzer te bekostigen. Want dat is wat hij wil. Nadat de vrede is getekend wil hij teruggaan naar zijn oude dorp en er kinderen les geven, ze voorbereiden op een toekomst zonder oorlog.

Momenteel is hij al blij dat zijn moeder, zussen en hijzelf van week tot week overleven in Khartoem, een smeltkroes van bevolkingsgroepen. Soms wel, dan weer niet de huur kunnen betalen als er wekenlang geen werk te vinden is. Waar tijdelijke krachten voor weinig geld worden ingehuurd en hard werken nooit beloond wordt met een vaste baan.

Veel later nemen we afscheid. Hij belooft mijn beeltenis in zijn hart te dragen, en me eens mee te nemen naar zijn oude dorp. Daar gaan we op zoek naar het bouwland van zijn vader, lopen over smalle paden die naar andere dorpen leiden om er zijn zussen op te zoeken. Hij zal me opnieuw vertellen over vroeger, Halīma zal voor me koken en de kinderliedjes zingen die ze eens voor haar kinderen zong. Het leven zal weer goed zijn als zijn moeder, broers, zussen en hijzelf daar een toekomst kunnen opbouwen...